

ARTS ESCÈNIQUES I DANSA

bromera.txt

1

L'ORIGEN MÀGIC I RITUAL DEL TEATRE I DE LA DANSA

COORDENADES ESPAI-TEMPS

40000 aC

Paleolític superior

9000 aC

Art rupestre llewantí

500 aC

Esplendor de la cultura ibèrica

▲ Disfressat d'animal, l'home buscava l'èxit en la caça.

La paraula *Prehistòria* significa 'abans de la història', és a dir, abans de tenir documents escrits al voltant dels esdeveniments d'una societat. Dins d'aquest nom s'engloben dos períodes molt interessants per al desenvolupament de la humanitat: el paleolític i el neolític. Malgrat l'absència de documentació, podem conèixer les manifestacions teatrals d'aquesta època gràcies a tres fonts d'informació:

- Pintures rupestres i gravats en fusta i os.
- Pobles aïllats que viuen de manera primitiva en una hipotètica condició originària de la humanitat.
- Costums populars i danses mímiques que es conserven en totes les regions de la Terra.

La prehistòria no té extensió idèntica en tots els punts del món. Amb tot, ens hem centrat principalment en les manifestacions europees que deriven de les cultures dels pobles mediterranis, celtas i centreeuropeus.

La imitació i la màgia, origen del teatre

Els pobles del paleolític, fonamentalment caçadors, en tornar de la cacera, celebren i mostren la seua gesta disfressant-se amb les pells de les seues preses. Amb les disfresses s'imiten els moviments que observaven en els animals, intentant copsar així la vida que els envoltava. En la necessitat de comunicar allò que ha passat mitjançant aquestes danses i manifestacions mímiques, hi trobem les primeres formes d'expressió teatral.

Els éssers humans estan convençuts de la influència que té el seu moviment sobre la natura. Basant-se en la idea que les coses semblants s'atrauen, la dansa es fa abans d'eixir a caçar, amb la creença que imitant els moviments i la mort de l'animal la cacera serà més abundant i profitosa. Això és l'inici de la màgia. Amb la imitació s'intenta assegurar l'èxit i es mostra el desig de dominar la natura. La mateixa finalitat, la podem trobar en les nombroses escenes de cacera de la pintura rupestre. En la prehistòria no hi havia diferència entre la religió i la vida.

Algunes danses màgiques:

- Segons les fases lunars per a influir en les dones embarassades.
- Per a representar el pas de la pubertat a la joventut.
- Al voltant de l'ancià perquè ens transmeta saviesa.
- Al vol tant dels malalts perquè se'n vaja el mal.
- Al voltant de la casa que ens aixopluga.
- Al voltant del mort perquè el seu esperit marxe feliç.
- Per a celebrar el combat o la victòria.

De la imitació a la representació: la màscara

Aquesta imitació no és tant una còpia naturalista com un suggeriment. És el que s'anomena *l'estilització de la realitat*: s'agafen els elements més destacables en representació d'allò que es vol mostrar. Així, unes banyes de cérvol damunt del cap representen l'animal sencer. O la fertilitat de la terra es representa amb els pits d'una dona, element present en la seua capacitat de reproducció.

D'aquesta idea naix un element fonamental per a la història del teatre: la màscara. En aquesta estan presents els trets més significatius d'allò que es vol representar, ja siguin personatges reals, forces de la natura (el sol, la pluja) o elements que no es fan visibles als ulls (la mort, el bé i el mal).

El mag o xaman: el primer actor

El caçador que demostra tenir més èxit en les danses i en les representacions es converteix en mag o xaman (són conceptes equivalents), i serà l'encarregat de disfressar-se amb la pell de l'animal i d'imitar-lo, mentre la resta de la tribu simula travessar-lo amb la llança. És el primer actor o actriu que actua de cara al seu públic. El neolític, amb l'aparició de l'agricultura i la ramaderia, comportà un canvi de mentalitat en la humanitat, un canvi d'organització social i, fins i tot, de creences: les forces de la natura estan dotades d'una ànima o d'un esperit no visible. El mag o xaman esdevé sacerdot i la seua dansa màgica es transforma en un ritu.

El ritu és un acte amb una sèrie de normes prescrites (moviments, cànctics) amb la finalitat de comunicar-se amb les forces sobrenaturals. El sacerdot n'és l'introducció i destaca sobre la resta de la comunitat.

El cercle: el primer espai escènic

Aquestes manifestacions teatrals es desenvolupen en un cercle. La formació en roda, rogle o similar ja la fan els animals superiors. En el rogle, tots estan al mateix nivell, la presència i l'atenció són al centre, ningú gira l'esquena a ningú. Tots són espectadors i actors alhora, i tota la comunitat participa de la cerimònia. Quan el cercle es trenca apareix la processó, que permet el trasllat del grup d'un lloc a un altre amb un tipus de coreografia molt elemental. En ella, el xaman és el guia, el ballarí a seguir i a imitar en els seus moviments.

▲ Xaman africà i xaman americà.

EXPRESSIÓ I COMUNICACIÓ

El conjunt d'activitats d'aquest apartat, eminentment lúdic, té com a objectiu l'estimulació de la sensibilitat perceptiva, el desenvolupament de la creativitat corporal i la recerca de possibilitats expressives i interpretatives de la veu. Es tracta que els participants del taller copsen la necessitat de poder màgic que necessitaren les persones prehistòriques, i com es manifestava aquest poder a través del seu cos i de la seua veu a fi de controlar les forces de la natura i els animals del seu entorn.

Posem-nos en marxa

1. Presentacions

▶ «Jo sóc...»

Drets, en cercle, un participant s'avança i es col·loca al centre. Fa una postura, un gest o un moviment que manifesten una qualitat o un tret característic, personal i rellevant. Al mateix temps, pronuncia en veu alta el seu nom, però amb una entonació especial. Després es retira del centre i torna al seu lloc. Tot el grup imitarà amb exactitud el que acaba de fer aquest participant i repetirà el nom, amb la mateixa entonació feta per qui acaba d'eixir. Un a un, tots eixiran al mig del cercle i faran el mateix.

▶ «Si jo fóra...»

Una altra manera de presentar-se, molt relacionada amb el contingut del tema i que pot resultar divertida, consisteix a variar els gestos de l'exercici anterior d'acord amb la situació que es produiria si aquell que ix al mig diguera: «Si jo fóra un animal, seria el lleó Antoni, o la girafa Empar, etc.» En aquesta presentació, cal fer la imitació de l'animal i el seu so característic, quan s'entra al mig i abans de dir la frase. El grup repetirà l'actuació del participant i dirà: «Si ell/ella fóra un animal, seria...»

2. La descoberta del foc

- ▶ Una de les maneres que tenien els pobles primitius per a fer foc era fregar dos pals secs, l'un contra l'altre. Imitant-los, fregarem amb les mans el nostre cos o els dels nostres companys i companyes per a entrar en calor i relaxar els nostres músculs. Cal anar amb molt de compte per a no fer mal a ningú.
- ▶ Aprèn de memòria aquesta lloança del foc i recita-la amb els companys.

*El fum del foc fa forats de festa.
La festa del foc fa feliços els infants: visca el foc!*

Dansa i creativitat corporal

«Endevina endevinalla, quina és la més vella de les arts?
Doncs, la dansa.»

Els antropòlegs pensen que la primera manifestació artística de l'ésser humà, abans de pintar, crear música o esculpir, va ser la dansa, perquè per a practicar-la no va necessitar ni pintura, ni instruments musicals ni eines, que degué inventar molt més tard. Però tenia el seu cos i podia moure'l. I el va moure. I així, va crear la dansa.

3. Preparació per a la dansa

Els peus són una de les parts més importants del cos, ja que en són el suport i, a més, constitueixen la base de la dansa. Normalment els prestem poca atenció i no en tenim cura, però hauríem de recordar que per a dansar és necessari fer alguns exercicis d'escalfament. Et proposem que comences amb aquests que hauràs de fer sovint abans de ballar.

- ▶ Descalça't i, amb les dues mans, fes-te un massatge en la planta del peu dret. Acaba estirant cadascun dels dits amb un moviment rotatori fins a acabar en la punta. Fes el mateix amb el peu esquerre.
- ▶ Per a entrenar la mobilitat dels dits, col·loca un full de periòdic en terra i tracta d'agafar-lo amb els dits del peu. Després d'arrugar-lo, intenta estirar-lo.
- ▶ Enllaça els dits de la mà dreta amb els dits del peu esquerre. Fes girs amb la monyica cap a l'esquerra i cap a la dreta. Repeteix el mateix exercici amb la mà esquerra i el peu dret.

4. Seguint el xaman

Amb una música de tambors africans, el grup, en cercle, imita els moviments de l'alumne o alumna que farà el paper de xaman. Aquest proposa un moviment i tots l'imiten. Es repeteix unes quantes vegades. Tota la classe ha de fer de xaman.

Els moviments es poden fer asseguts (nivell baix), doblgant una mica els genolls i baixant els malucs (nivell mitjà), o dempeus i de puntetes (nivell alt).

Primer, mou només una part cada vegada per a anar movent, a poc a poc, les diferents parts del cos o segments corporals: cap, muscles, braços, tronc, malucs, cames, peus...

Després, fes gestos d'accions quotidianes (menjar, abraçar, vestir-se, etc.).

5. Dansa de la cacera

Abans d'eixir a caçar, els homes i les dones prehistòrics practicaven danses rituals i màgiques per a tenir èxit en la cacera.

- ▶ Formeu grups que simulen una tribu preparada per a eixir de cacera. Cada grup estarà dirigit per un/a xaman que imitarà els moviments de l'animal que el grup pretén caçar. Els altres membres de la tribu acompanyaran, amb colps

